

Nooit had iemand zó tot haar gesproken, nooit vroeger had ze een man ontmoet, die zich bezig hield met denken in plaats van met zijn stoffelijk wezen.

Het gebied van de stof betraden zij nooit; het ging altijd over functies van de ziel of over de geest en Suze begon alle uitingen van materiëel leven te verachten. Zij schaamde zich haast een spijs lekker te vinden en zwaarder dan ooit waren haar Herzbergs liefkozingen te dragen.

Ook haar houding naar buiten veranderde; haar hoofd droeg ze — zelf ongeweten — trotser op haar schouders en dikwels kwam er in gezelschap — want gevraagd bezoeken legde ze wel af — een minachtend lachje om haar mond. Niet omdat zij zich-zelve zoveel meer en hoger voelde, maar omdat zij de anderen zoveel minder vond dan Eckstein, die tegelijk het enig-hoge en het hoogste in haar sfeer was.

Voor haar eigen zinnelijke afdwalingen in de vorige lente en zomer had ze nu niets dan brandende schaamte bij het herinneren. Zij verlangde niets meer voor haar lijf; dat was zo laag, zo minderwaardig aan het geestelike, het hoge geestelike, dat Eckstein verpersoonlikte.

Haar gevoelens ten opzichte van Eckstein ontleedde zij niet. Haar gedachten hielden zich met hem bezig, dag en nacht, en dit leek haar het natuurlikste ter wereld. Want hij was belangwekkend tot in zijn minste woord, tot in zijn geringste beweging. Nu leerde zij een mens kennen, een waarlik mens. De anderen waren duffe wezens met een zó bekrompen geest, dat die in een dag kon worden uitgeput, óf het waren dieren, enkel dieren. Eén als Eckstein had ze nooit ontmoet.

Zij ploos na waarom hij zoveel anders, zoveel hoger zou zijn. Zijn opvoeding gaf geen verklaring; want van haar kennissen hadden meerderen de universiteit bezocht, terwijl Eckstein na het Gymnasium zich zelve moest ontwikkeld hebben. Of was hij juist dáárdor krachtiger, persoonliker, ori-

gineler? Of sproot zijn biezonder-zijn voort uit het energieke en het elastiese van zijn ras? Zij kende haast geen andere Joden dan van gezicht of een enkel woord en deze mogelijkheid was haar dus de aannemelikste.

Toen wilde zij, met die veronderstelling tot grond, het raadsel van zijn wezen ontwarren en dacht de oplossing te zullen vinden in de geschiedenis der Joden in het Oude Testament.

Onder Nico's rijkdom van bijbels zocht zij de kleinste en zette zich om van de aanvang af het Boek te bestuderen. Maar de geboorte der wereld en de geschiedenis der aartsvaders kende zij nog van de Zondagschool — waar mevrouw van Larn haar kinderen op hun lastigste leeftijd heenzond om „ook eens een uurtje rust te hebben” — en het verveelde haar gauw deze bekende dingen te lezen. Toch dwong zij zich tot aandacht bij Exodus en Leviticus om Mozes' wetten en de grondslagen van de Joodse eredienst te weten. En zij las de voorschriften tot lichaams- en zedenreinheid en de verouderde offeranden, wier betekenis zij niet begreep.

Toen, verder bladerend: hoe kon zij zó dom zijn! Immers wáár anders zou zij Eckstein vinden dan onder Richteren of Koningen? Getuigden de trekken om zijn mond en ogen niet van adel, was zijn houding niet vorstelijk en waren zijn sobere gebaren niet koninklik?

Zo las zij over Israëls afval van Jahwe, zijn Baäl- en Astaroth-verering en hoe telkens een man uit het volk opstond om de verdrukken te verjagen, in wier hand God tot straf de Joden gegeven had. Zij ontmoette gruwelijke oorlogsverhalen en lage listen, die haar Ecksteins ras niet deden hoogachten. Zij rilde van een Ehud, die zijn zwaard „met twee scherpten” onder zijn klederen borg en aan Eglon, den koning der Moabieten, verraderlik een geschenk kwam aanbieden, zeggend een geheim te zullen meedelen, en die, alleen gelaten met